

minister van Financiën het zou moeten betalen. In een package deal zullen alle zes delegaties wat krijgen, waarbij Nederland dan de toezegging kan verwachten, dat deze verklaring in behandeling zal worden genomen.

Staatssecretaris De Block herinnert eraan, dat de vorige maal minister Luns al hiermede veel last in de Tweede Kamer heeft gehad. De minister-president meent, dat vermelding van de verklaring in een package deal toch niet voldoende bevrediging zal geven, aangezien de betrokken Kamerleden zullen zeggen, dat de regering de kwestie van de parlementaire bevoegdheden aan instemming met de graanprijzen had moeten koppelen. Staatssecretaris De Block merkt op, dat minister Luns aan de Kamer heeft gezegd, dat hij de verklaring op spectaculaire wijze zou afleggen, maar dat hij niet tot een koppeling bereid was.

De minister-president concludeert, dat de verklaring op een goed moment is afgelegd en dat de raad van oordeel is, dat deze zaak thans niet gekoppeld moet worden aan een beslissing over de graanprijzen.

3 c. Kongo

De minister-president deelt mede, dat hij de vorige dag een brief aan de commissie voor buitenlandse zaken zowel van de Eerste als van de Tweede Kamer heeft gezonden, waarin hij een schets heeft gegeven van de bemoeienissen van de regering met Kongo. In dit land zijn ongeveer 100 Nederlandse geestelijken aanwezig.

3 d. Europese politieke samenwerking (Zie notulen m.r. 13 november 1964, punt 5 e)

Minister Luns deelt mede, dat hij op zondag 29 november gedurende drie uur (tijdens een lunch en daarna) met Jean Monnet heeft gesproken. Na een gedachtenwisseling over algemene internationale problemen is hoofdzakelijk de Europese problematiek aan de orde geweest. Monnet had een bespreking gehad met president De Gaulle, waaruit hij niet veel wijzer was geworden, aangezien de president op de meeste zaken niet is ingegaan. Daarom had Monnet er ook geen idee van of de Franse president bereid is in een meer samenwerkende richting te gaan. Monnet acht de gedachte van Spaak en Erhard om van de Europese politieke samenwerking en de MLF een package deal te maken gevaarlijk, omdat dan de Franse president op een blaadje krijgt aangeboden om zijn veto uit te spreken. Spreker acht het intussen nog zeer wel mogelijk, dat de Franse regering zelf de zaken in combinatie brengt en dan haar veto erover uitspreekt. Hij heeft gezegd te verwachten, dat over de graanprijzkwesatie wel een formule zou zijn te vinden. (Dit

was voordat.....

was voordat het plan-Erhard ter tafel kwam, waarvoor spreker wat de graanprijzen betreft niet enthousiast is, aangezien dit vooral voor Nederland niet aantrekkelijk is). Monnet dacht, dat de Franse regering wél aan de Kennedy-ronde medewerking zou geven. Als dit goed liep, zou men volgens hem wel aan de politieke samenwerking zonder institutionalisering, bindingen of besluitvorming kunnen beginnen. Spreker heeft erop gewezen, dat ook als het slechts gaat om een conventie, deze aan het Nederlandse parlement zal moeten worden voorgelegd. Monnet meende, dat geen verbinding met de MLF gelegd zou moeten worden. Hij stond afwijzend tegenover het erbij betrekken van het defensiebeleid, omdat dit gevaar voor de NAVO zou geven. Hij was het ermede eens, dat de keus waarvoor men staat is of een samenwerking van de Duitse bondsrepubliek met Frankrijk en Engeland in de MLF of iets dergelijks, of toelating van een eigen Duitse kernmacht. Monnet bestreed, dat hij voorstander van een eigen Europese kernmacht zou zijn. Mocht er een nauwe Europese politieke samenwerking komen, dan zou het defensiebeleid nog in sterke coördinatie met Amerika moeten worden gevoerd. Monnet sloot niet uit, als men voorzichtig te werk ging, dat er een MLF of misschien een iets andere vorm tot stand zou komen. Hij had een heel goede indruk van de Duitse minister Schröder gekregen en hij sprak misprijzend over de agitatie van de oud-kanselier Adenauer. Als sleutel voor de gehele onbevredigende situatie tussen Amerika en Frankrijk is president De Gaulle's houding bepalend. Monnet achtte misschien een verbetering mogelijk, als president Johnson bij De Gaulle op bezoek kwam.

De Amerikaanse onderminister Ball heeft spreker op bezoek gehad tijdens de OESO-conferentie om over de MLF te spreken. Hij deelde mede, dat de Amerikaanse regering vastbesloten is met de vorming van de MLF verder te gaan. Zijn besprekingen in Londen hierover waren hoopgevend. De Amerikaanse regering wil nu niet meer bilateraal hierover spreken. Zij acht een conferentie wenselijk tussen Amerika, Duitsland, Engeland, Italië, België en Nederland (en eventueel Griekenland en Turkije). Ball suggereerde, dat begin januari een conferentie in Den Haag zou worden bijeengeroepen. Spreker heeft dit moeten afwijzen. Hij moet begin januari bij de Algemene Vergadering in New-York zijn, maar voor de binnenlandse situatie acht hij het ook beter, dat niet in Den Haag een spectaculaire MLF-conferentie bijeenkomt; deze zal men dan beter in New-York kunnen bijeenroepen.

Spreker heeft voorts een gesprek gehad met de Franse minister Couve de Murville. Deze achtte de regeling van gemeenschappelijke graanprijzen niet eerder dan januari mogelijk. Als dit geregeld is was de Franse regering bereid in te stemmen met een topconferentie, zoals in het plan-Erhard wordt voorgesteld. Couve de Murville stond afwijzend tegenover een Duitse atoombewapening; dit zou men gewoon moeten verbieden. Hij noemde het de schuld van de Amerikaanse regering, dat de

gedachten hierover in de Duitse Bondsrepubliek zijn gaan leven. (Daarbij vergat hij, dat de Franse minister Messmer destijds vrij vergaande besprekingen over samenwerking bij de vervaardiging van atoomwapens met zijn Duitse ambtgenoot had gevoerd).

Komende tot de stukken betreffende het plan-Erhard merkt spreker op, dat Erhard en Saragat in hun plannen in dezelfde richting denken, met dien verstande, dat Erhard een commissie van wijze mannen wil instellen, die een verdrag moeten voorbereiden, en in zijn plan de nadruk op de militaire samenwerking legt, en Saragat de militaire samenwerking naar de achtergrond plaatst, maar de instelling van een politiek secretariaat introduceert. Beide plannen zijn gebaseerd op het plan-Fouchet, dat op 17 april 1962 definitief is mislukt. Deze mislukking was niet het gevolg van het prealabel stellen door Nederland van samenwerking met Engeland, maar zij vloeide voort uit de weigering van president De Gaulle een formule te aanvaarden, dat op den duur een ombuiging in federale en supranationale richting mogelijk zou zijn. Nauwelijks twee jaar, nadat de Franse president door zijn veto tegen toetreding van Brittannië tot de EEG de vorming van een grote Europese eenheid had verhinderd, ziet men in verschillende landen een veranderde houding. Op Nederlands initiatief is er een bijeenkomst geweest van de directeur-generaal voor politieke zaken van de drie Beneluxlanden. Het bleek, dat de Belgische minister Spaak de overtuiging heeft, dat de Franse president in staat is te achten allerlei ingrijpende besluiten te nemen, zoals uittreding uit de NAVO of de EEG. Aangezien Spaak zijn levenswerk (de EEG) niet kapot wil hebben, zou hij geneigd zijn veel aan De Gaulle toe te geven. Bij het bezoek van de minister-president en spreker in Bonn is hun gebleken, dat bondskanselier Erhard, die met een verdeelde CDU te kampen heeft, niet de schuld wil hebben van een mislukking van het Frans-Duitse verdrag en deze wil daarom de tegenstellingen over deze zaken projecteren op de Zes.

De Italiaanse situatie is verwarder doordat minister Saragat de behandeling van de zaken gedurende de laatste maanden aan de Italiaanse vertegenwoordiger in Brussel, Cattani, heeft overgelaten. Deze is zeer autoritair ingesteld en bevondert het systeem-De Gaulle. Een diepere analyse van de stukken leert spreker, dat zowel het Duitse als het Italiaanse plan gaat om een besloten groep van de Zes. Andere landen zouden kunnen toetreden, maar daarvoor is dan unanimitéit van de Zes nodig. Spreker vindt dat nog griezeliger dan het Franse standpunt. In het plan-Saragat vindt hij nog bedenkelijker, dat de groep van zes ministers van defensie zou moeten bijeenkomen om de defensie van de Zes te bespreken. De Amerikaanse minister Rusk meent, dat een defensie-groepering van de Zes in Europa de positie van de NAVO nog meer zal schokken. Aan jhr. De Ranitz is in Brussel gebleken, dat minister Spaak van oordeel is, dat als de defensie niet zeer ver op de voorgrond komt, president De Gaulle een regeling zal weigeren. Dit doet

spreker nog afwijzender tegen dit erbij betrekken van de defensie staan. Hem lijkt voorts een politiek secretariaat van de Zes, dat een eigen beleid zou brengen, geheel uit den boze. Spreker heeft geen bezwaar tegen bijeenkomsten op politiek gebied; Nederland heeft echter steeds gesteld, dat ook Engeland erbij betrokken moet worden. De Britse regering heeft opnieuw de wens hiertoe uitgesproken. Spreker acht deze wens redelijk en zou hiervan willen uitgaan. In de Westeuropese Unie bestaat het gevaar, dat men een confrontatie krijgt van de Zes met Engeland in plaats van een samenwerking tussen de zeven partners. Door de Franse regering is echter volstrekt van de hand gewezen om de WEU beter te laten functioneren. Bij de beoordeling van de nieuwe plannen zal men zich moeten realiseren, dat deze weinig in zich bergen, dat de hoop kan geven, dat de eenheid van Europa wordt vergroot of dat de samenwerking met Amerika beter wordt of dat de Europese gemeenschappen in Brussel niet verzwakt maar versterkt worden. Samenvattend staat spreker bijzonder gereserveerd tegen de onderhavige plannen. Als procedure stelt hij het volgende voor. Als er een concreet voorstel komt voor een samenkomst van de Zes op enigerlei niveau, zal de Nederlandse regering bereid zijn eraan deel te nemen. Voorts zou spreker de ideeën van versterking van de parlementaire controle, zoals deze in de nota van 2 november zijn neergelegd, met machtiging van de raad op bedoelde bijeenkomst willen inbrengen. Het standpunt ten aanzien van het economische gedeelte van het plan-Erhard zal beter eerst kunnen worden voorbereid door de coördinatiecommissie; dit zal eventueel weer een werkprogramma kunnen worden. Het zal na voorbereidende bespreking door de permanente vertegenwoordigers in januari/februari in de EEG-raad aan de orde kunnen komen. Spreker verzoekt voorts hem te machtigen om op de gedachte om een militaire groepering te vormen afwijzend te reageren. Tenslotte zal men van Nederlandse zijde moeten trachten te voorkomen, dat men ingaat op voorstellen om een negatief standpunt in te nemen tegenover een nucleaire samenwerking met Amerika.

Uit Londen heeft spreker vernomen, dat premier Wilson in Amerika met president Johnson alleen nog maar een gedachtenwisseling over de MLF zal hebben, waarbij men niet nu al tot conclusies zal komen. De raad weet, dat spreker persoonlijk aan de politieke argumenten voor de samenwerking met Amerika voor de vorming van de MLF grote waarde hecht, maar hij heeft ook weer aan de pers gezegd, dat het kabinet terzake nog geheel vrij is. Couve de Murville heeft gezegd, dat het Franse atoomwapen het Europese wapen is, waarover de Franse regering beslist om het in te zetten. Het is dan niet in te zien, dat de Franse regering eerder dan de Amerikaanse president dit (zwakke) wapen zou inzetten, waarvan men weet, dat het snel tot een krachtige vergelding door Rusland zou leiden. Het is ook niet te verwachten, dat de Franse regering dit wapen zou gebruiken, als Duits gebied zou worden aangetast. Spreker meent, dat Monnet volstrekt gelijk heeft, dat men de zaken van de MLF en

de Europese politieke samenwerking gescheiden moet behandelen, aangezien men met beide zaken anders zeker een echec zal lijden. Spreker gelooft, dat de Franse regering de nadruk op de militaire samenwerking zal leggen; als de Duitse bondsregering dan bereid is ver met Frankrijk mee te gaan, zal zij gedwongen worden van de MLF af te zien. Als echter de Bondsrepubliek gesteld wordt voor de keus tussen Frankrijk en Amerika, zal zij tenslotte Amerika kiezen. Dat het militaire punt in het plan-Erhard wordt genoemd, zal wel als achtergrond hebben, dat de Duitsers verwachten nog tijdens of na het bewind van president De Gaulle de leiding van de zaak in handen te zullen krijgen.

Minister De Jong acht het nuttig de zaak militair-strategisch te belichten. Dan is het belangrijkste de ontwikkeling in China, dat met zijn 700 mln inwoners ook over kernwapens gaat beschikken. De Chinezen kunnen zich tegen India, Formosa, Japan en andere nabuurgebieden richten. Vroeg of laat zal dit China een probleem zowel voor Amerika als voor Rusland worden en beide landen verkeren dan in de moeilijkheid, dat zij zich op twee fronten moeten verdedigen. Hoe meer de Amerikanen zich in het Verre Oosten laten binden, hoe meer neiging zij zullen hebben zich uit Europa terug te trekken, terwijl ook de Russen zullen proberen het Europese probleem op te lossen. Rusland zal het liefst trachten zijn greep tot alle Europese landen uit te breiden, maar als dat niet lukt zal het ertoe neigen tot overeenstemming te komen langs de weg van een deal. De Europese nucleaire macht kan voorlopig niet zo groot worden, dat zij een tegenwicht tegen het Russische potentieel zou vormen. Het is dus van essentieel belang, dat Amerika zich blijft interesseren voor Europa. In zijn algemeenheid zal dus de Europese politiek gericht moeten zijn op een Amerikaans en Europees samengaan. De grondstelling van president De Gaulle is, dat de Europese landen niet kunnen vertrouwen op het te hulp snellen van Amerika. De defensie van Amerika en Europa is echter één en ondeelbaar. De gedachte om de Franse atoommacht te laten uitgroeien tot een Europese, die daarna samen met de Amerikaanse macht voor evenwicht in de wereld zou kunnen zorgen, klinkt aantrekkelijk, maar dit zal niet werken, omdat de kloof die dan ontstaat niet meer gedicht kan worden, als Amerika te zeer bij de problemen in Azië zal zijn betrokken. Op grond van militair-strategische beschouwingen is spreker het eens met minister Luns, dat Nederland alles wat tot een kloof of tot een breuk in de NAVO leidt geheel van de hand moet wijzen.

De minister-president neemt aan, dat de raad het eens is met het standpunt van minister Luns, dat Nederland bereid moet zijn een voorstel voor een samenkomst van de Zes op enig niveau te aanvaarden. Men moet dan echter weten waarvoor men bijeenkomt. Daarvoor zal men een agenda moeten maken, wat de mogelijkheid inhoudt, dat men daarbij al zal vastlopen. Minister Luns denkt, dat na een beslissing over de gemeenschappelijke